

Tudorina Mihai

este activistă pentru drepturile femeilor începând din 2008, coadministratoare a paginii de Facebook *Feminism Romania* și vicepreședintă a Asociației Front. A obținut, în 2017, în cadrul SNSPA din București, titlul de doctor în științe politice cu o temă de cercetare despre reprezentarea politică a femeilor din România în contextul europenizării. Inițiatore a numeroase dezbateri și manifestări publice pe teme feministe, în special legate de violența de gen, accesul la drepturi reproductive și sexuale, educație sexuală în școli, discriminarea de gen pe piața muncii.

Carmen Radu

este expertă în comunicare și activistă pentru drepturile femeilor, a absolvit, în 2008, masteratul Gen și Politici Europene (SNSPA București), iar în 2019, masteratul Științe Politice (Universitat Autònoma de Barcelona), în cadrul căruia a cercetat mișcarea antigender în România și Europa de Est, din perspectiva răspunsului politic pe care aceasta îl generează. Este membră a echipei Asociației Front și coadministratoare a paginii de Facebook *Feminism Romania*. În ultimii 10 ani s-a implicat activ în organizarea de proteste, marșuri și flashmoburi feministe.

Atacul ultraconservatorilor: despre mișcarea împotriva „ideologiei de gen” în România și principalele sale acțiuni

„Pe aici nu se trece! Spune NU ideologiei de gen!” – se poate citi pe un poster online al Coaliției pentru Familie datând din iunie 2018 și distribuit de peste 350 de persoane¹¹⁰. Textul scris peste culorile drapelului României era parte a campaniei de susținere a referendumului pentru modificarea definiției familiei în Constituție.

110 <https://www.facebook.com/coalitiapentrufamilie/photos/a.1094174513935855/1970144839672147/>

Aceste campanii sunt vizibile în întreaga Europă, ca efect al unei mișcări transnaționale antigen care a apărut și s-a dezvoltat recent. Conceptul de „ideologie de gen” era inexistent și improbabil acum câțiva ani. Ultraconservatorii mobilizați în actuala mișcare consideră că genul este o ideologie care urmărește să declanșeze o revoluție culturală ce amenință „familia tradițională” și „masculinitatea și feminitatea naturale”¹¹¹.

„Războiul împotriva ideologiei de gen” poate fi definit drept o mișcare socială care se îndreaptă împotriva unui spectru larg de politici progresiste: drepturile sexuale și reproductive, drepturile LGBTI (căsătoriile între persoane de același sex, parteneriatele civile, adopția copiilor de către cupluri de același sex), drepturile copilului (inclusiv educația pentru egalitate de gen și educația sexuală), „genul” (violența de gen, studiile de gen) și protecția împotriva discriminării și actelor motivate de ură^{112, 113}.

Obiective legate de drepturile omului care până nu demult găseau consens politic și păreau lansate pe un drum fără întoarcere încep să fie umbrite de mișcarea antigen, care are loc în țări ca Franța, Germania, Italia, Croația, Lituania, Polonia, Rusia, Slovacia, Slovenia și altele¹¹⁴.

Mișcarea antigen este transnațională, cu origini comune și similitudini în ceea ce privește tacticile și discursul. Factorul declanșator comun a fost identificat în domeniul precum violența împotriva femeilor, educația pentru egalitate de gen și drepturile LGBTI. Mișcarea antigen critică abordarea potrivit căreia genul

111 Kuhar, R., Zobec, A., 2017: The antigender movement in Europe and the educational process in public schools, *CEPS Journal* 7 (2017) 2, S. 29-46.

112 Kuhar, Roman, and David Paternotte. 2017. *AntiGender Campaigns in Europe: Mobilizing against Equality*. Rowman & Littlefield Publishers.

113 Juhász, Borbála, and Enikő Pap. 2019. „Backlash in Gender Equality and Women’s and Girls’ Rights.”

114 Grzebalska, W., 2016: Why the war on „gender ideology” matters-and not just to feminists: Antigenderism and the crisis of neoliberal democracy. In *Visegrad Insight*.

este o normă construită social, susținând în schimb că genul este o stare naturală, biologică, a femeilor și bărbaților.

Expresia „ideologie de gen” este creația Vaticanului din 1994, respectiv 1995, cu ocazia Conferinței Internaționale despre Populație și Dezvoltare din Cairo și celei de-a Patra Conferințe Internaționale a Femeilor din Beijing. Cele două evenimente au reprezentat pași înainte privind lupta pentru împuternicirea femeilor și sănătatea reproductivă, în contradicție cu pozițiile Bisericii Catolice. Înfrântă la masa negocierilor, Biserica și-a motivat insuccesul prin găselnița „ideologiei de gen”, pe care a prezentat-o drept un proiect care își propune să dizolve diferențele dintre sexe și să înceapă o revoluție culturală care să submineze importanța familiei văzută ca legătură naturală între un bărbat și o femeie, cu rol de procreare, și singurul spațiu unde sexualitatea umană poate fi adresată¹¹⁵.

Urmărind cronologia evenimentelor¹¹⁶, se observă o dezvoltare rapidă și simultană a mișcării antigen în țări ca Germania, Ungaria, Spania, Slovacia, Croația, Polonia, Franța. Prima apariție a manifestărilor mișcării a avut loc în 2012, odată cu „La Manif pour tous”, protestele din Franța împotriva căsătoriilor între persoane de același sex¹¹⁷. A fost o surpriză pentru Europa să asiste la proteste ample pe un asemenea subiect într-o țară în care libertatea sexuală era considerată o victorie. Manifestațiile au durat aproximativ doi ani și au deschis calea pentru evenimente similare în alte țări, ca Germania, Italia, Polonia, Rusia sau Slovacia¹¹⁸.

115 Zacharenko, E. 2016: Perspectives on antichoice lobbying in Europe. Study for policy makers on opposition to sexual and reproductive health and rights in Europe.

116 Kováts, E. and Pöim, M., 2015: *op. cit.*

117 Grzebalska, Weronika. 2016. „Conservatives vs. the «Culture of Death». How Progressives Handled the War on «Gender»”. *FEPS YAN Study*.

118 Paternotte, D. and Kuhar R, 2018: Disentangling and Locating the «Global Right»: AntiGender Campaigns in Europe, *Politics and Governance*, Volume 6, Issue 3, Pages 6-19.

În acești ani de mobilizare, mai multe ONG-uri ultraconservatoare, grupuri religioase și partide politice de dreapta și extremă dreaptă au reușit să-și ducă mesajele către un public numeros, să pună presiune pe politicieni pentru a se opune politicilor progresiste și, în unele țări, să modifice constituții.

Mișcarea antigen nu poate fi însă redusă la domeniul politicilor publice. Ea a devenit o problemă politică în sine¹¹⁹, una care antagonizează și transformă genul într-un câmp de bătălie între forțele conservatoare și cele progresiste ale societății. Din punct de vedere ideologic, ea combină populismul cu revendicări ale dreptei conservatoare¹²⁰. Prin utilizarea referendumurilor și a petițiilor publice, activiștii antigen susțin că dau vocea înapoi poporului¹²¹, iar în țările în care revendicările sunt preluate de partidele politice aflate la guvernare, manifestarea antigen devine o politică de stat¹²².

Terenul fertil al proliferării mișcării antigen îl reprezintă erodarea funcțiilor sociale ale statului și eșecul organizațiilor supranationale sau internaționale (UE, ONU, Banca Mondială) de a asigura cetățenilor de rând bunăstarea promisă. Transformările radicale din ultimele două decenii în viața economică, marcate de pierderea structurilor de bază ale bunăstării, au cauzat un sentiment accentuat de precaritate și teamă în rândul populației. Pe acest fundal este invocată „ideologia de gen” ca vinovată pentru situația socială destabilizatoare, destrămarea familiei și distrugerea heteronormativității ca lege naturală¹²³. În Europa Centrală și de Est, „ideologia de gen” a devenit o expresie a respingerii ordinii

119 Zacharenko, E. 2016: *op. cit.*

120 Paternotte, D. and Kuhar R, 2018: *op. cit.*

121 Paternotte, D. and Kuhar R, 2018: *op. cit.*

122 Paternotte, D. and Kuhar R, 2018: *op. cit.*

123 Butler, Judith. 2019. „What Threat? The Campaign Against «Gender Ideology»”. *Glocalism: Journal of Culture, Politics and Innovation*.

impuse de Occident și a nemulțumirilor față de eșecul transformărilor capitaliste locale de a „prinde din urmă” Vestul¹²⁴.

Criticile la adresa genului sunt folosite drept un „liant simbolic” pentru politicile ultraconservatoare și un paravan în spațele cărui se încearcă o schimbare profundă, de natură iliberală, a sistemului politic¹²⁵. Genul devine, astfel, un „cal troian” care ascunde mai mult decât lupta împotriva egalității de gen și împotriva drepturilor LGBTI, mișcarea antigen amenință democrațiile liberale.¹²⁶

Mișcărilor antigen se realizează și deseori se confundă cu alte mișcări de contestare a ordinii existente și a științelor, cum ar fi cele împotriva vaccinării, tehnologiei 5G, de culpabilizare a figurii lui Soros, respingere a cipurilor, negare a schimbărilor climatice sau negare a existenței coronavirusului.

Mobilizarea antigen este transnațională, însă are strategii adaptate la contextul local. Acțiunile ei se manifestă fie sub forma atacurilor asupra unei propuneri specifice de politică publică (care adresează, de exemplu, violența împotriva femeilor sau educația sexuală în școli), fie ca „o formă de profilaxie”¹²⁷ a unor potențiale politici viitoare, de pildă în cazul căsătoriei între persoane de același sex, unde posibilele tentative de legiferare au fost înăbușite înainte de a ajunge pe masa guvernelor, așa cum au demonstrat-o referendumurile organizate în țări din Europa Centrală și de Est.

În unele țări, Biserica sau grupurile religioase au rolul principal în dezvoltarea mișcării (Slovacia), în alte țări partidele po-

124 Zacharenko, Elena. 2019. „The Neoliberal Fuel to the AntiGender Movement.” *International Politics and Society*, 2019.

125 Kováts, E. and Pöim, M., 2015: Gender as symbolic glue. The position and role of conservative and far right parties in the antigender mobilization in Europe, *FEPS – Foundation for European Progressive Studies in cooperation with the Friedrich-Ebert-Stiftung*, p. 127.

126 Grzebalska, W., 2016: *op. cit.*

127 Paternotte, D. and Kuhar R, 2018, *op. cit.*, p. 8.

puliste de dreapta (Germania, Austria, Ungaria, Franța, Spania) sau o combinație între ambele (Polonia, Bulgaria).

Ca strategie și model (*pattern*) de acțiune, s-au identificat patru căi prin care mișcarea acționează asupra politicilor de gen: 1) delegitimare discursivă; 2) obstrucționarea și reformularea cadrului legal și instituțional; 3) subminarea implementării politicilor deja existente și 4) erodarea mecanismelor de consultare și control¹²⁸.

Ele se regăsesc și în acțiunile mișcării antigen din România, după cum vom vedea în cele ce urmează.

Mișcarea împotriva ideologiei de gen în România

România este o țară religioasă, cu probleme în a asigura egalitatea de gen și respectarea drepturilor LGBTI, în același timp în care funcțiile sociale ale statului s-au erodat continuu în ultimele decenii. Acest context o face vulnerabilă la mobilizarea antigen.

Până de curând, țara noastră nu s-a confruntat cu un val de presiune din partea unor partide de dreapta populiste sau extremiste, așa cum s-a întâmplat în alte țări. Principalele partide politice sunt în majoritate conservatoare în chestiuni ce țin de naționalism, drepturile LGBTI sau rolurile tradiționale din familie și sunt interesate să beneficieze de pe urma influenței Bisericii Ortodoxe.

Poziția României în ceea ce privește egalitatea de gen reiese din punctajele din Indexul european al egalității de gen¹²⁹, indicatorul care măsoară progresul european în acest domeniu. Conform datelor din 2019, România ocupă printre ultimele locuri, cu 54.5 puncte din 100, aproape de Slovacia (54.1 puncte).

128 Krizsan, Andrea, and Roggeband. 2018. *Towards a Conceptual Framework for Struggles over Democracy in Backsliding States: Gender Equality Policy in Central Eastern Europe*.

129 Institutul European pentru Egalitate de Gen, 2017: Gender Equality Index <https://eige.europa.eu/gender-equality-index>

Ungaria și Grecia au cele mai mici punctaje, 51,9, respectiv, 51,2, iar Bulgaria a reușit să ne depășească, cu 58,8 puncte.

Biserica Ortodoxă influențează viața socială și politică prin promovarea rolurilor tradiționale de gen și a unei viziuni conservatoare asupra vieții. Ultimele sondaje din domeniu¹³⁰ arată că 90% dintre români se declară religioși, 85% declară că homosexualitatea nu ar trebui acceptată în societate, în timp ce numai 26% susțin căsătoriile între persoane de același sex. Viziunea tradițională asupra rolurilor sociale de gen este predilectă: 70% consideră că „bărbatul e capul familiei”, iar 64,6% că „femeia trebuie să își urmeze bărbatul”¹³¹. Pe acest fundal conservator din România se construiește mișcarea antigen.

Cine constituie mișcarea antigen în România. De la Coaliția pentru Familie la Platforma Civică „Împreună”

În prezent, unul dintre principalii generatori de conținut antigen în România este Platforma Civică „Împreună”, constituită în 2017. Aceasta se declară a fi alcătuită din 500 de ONG-uri și peste 130 000 de persoane, iar la nivel internațional ca făcând parte dintr-o rețea de 250 de ONG-uri din 8 țări¹³².

Platforma a inițiat în 2018 campania „Apără copiii României! Spune NU ideologiei de gen în educația din România!”¹³³, în cadrul căreia a strâns, după propriile declarații, un număr de 300 000 de semnături de susținere. Educația copiilor este una din temele sale predilecte, alături de campanii antivaccinare și manifestări ultranaționaliste.

130 Pew Research Center 2017: Religious Belief and National Belonging in Central and Eastern Europe

131 Barometrul de Gen, 2018 <https://centrulfilia.ro/new/wp-content/uploads/2019/08/Barometru-de-gen-2018.-Centrul-FILIA.pdf>

132 <https://platforma-impreuna.ro/organizatii/>

133 <http://platforma-impreuna.ro/campanie-ideologie-de-gen/>

Coaliția pentru Familie, apărută în jurul anului 2013 (inițial cu denumirea „Coaliția pentru Familie și Constituție”), formată la început din 16 organizații fondatoare, a reprezentat cea mai vizibilă și mai vocală coalizare a organizațiilor fundamentalist religioase și conservatoare din România. Principala sa campanie a fost aceea de modificare a articolului 47 din Constituție referitor la definirea familiei ca fiind formată dintr-un bărbat și o femeie. Organizațiile care o alcătuiau, printre care Pro-Vita București (relaționată cu partidul neolegionar Noua Dreaptă), Alianța Familiilor din România (înființată după modelul fundamentalistilor religioși americani) și Asociația Părinți pentru Ora de Religie, aveau, la momentul înființării Coaliției, un istoric de un deceniu de inițiative publice conservatoare (de exemplu, promovarea proiectului de lege pentru restrângerea dreptului la avort din 2012, prin constituirea cabinetelor pentru „criză de sarcină”)¹³⁴.

După ce, în 2016, a strâns 3 000 000 de semnături de susținere de la cetățeni cu sprijinul Bisericii Ortodoxe și al Bisericii Romano-Catolice, Coaliția pentru Familie a reușit să convingă factorii politici să organizeze referendumul de modificare a Constituției. Invalidarea referendumului din 6-7 octombrie 2018, din lipsă de cvorum, a însemnat sfârșitul Coaliției pentru Familie.

Legătura dintre defuncta Coaliție pentru Familie și actuala Platformă Civică „Împreună” este evidentă, fiind conduse de una și aceeași persoană – Mihai Gheorghiu.

În România, diverse grupuri religioase locale primesc sprijin și fonduri de la mișcarea ultraconservatoare internațională. Investigații jurnalistice arată implicarea actorilor din SUA în campaniile locale anti-LGBTI¹³⁵, iar România este des menționată, fie

134 Vezi pentru detalii https://adevarul.ro/news/societate/istoria-coalitieii-familie-1_5b225235df52022f75248c0a/index.html

135 OpenDemocracy.net, Decembrie 2017: Sian Norris: How Romania became a battleground in the transatlantic backlash against LGBT rights. <https://www.opendemocracy.net/en/5050/romania-battleground-backlash-lgbt-rights/>

de actori internaționali pro-viață și pro-familie afiliați Bisericii Catolice, care pun presiune pe autorități să nu includă educația sexuală în școli¹³⁶, fie de o organizație internațională de advocacy (acreditată la ONU și Parlamentul European), care a reușit să organizeze o conferință în Parlamentul de la București pentru a face lobby împotriva drepturilor LGBTI¹³⁷.

Identificarea principalelor acțiuni ale mișcării antigen în România

În cele ce urmează vom prezenta principalele acțiuni ale mișcării antigen în România, pentru a vedea desfășurarea lor și tacticile folosite, dar și direcțiile înspre care se îndreaptă în viitor.

1. Coaliția pentru Familie și referendumul pentru modificarea Constituției

Până în prezent, cea mai importantă acțiune a mișcării antigen în România a fost referendumul din 2018 pentru modificarea definiției familiei în Constituție. Grupurile religioase și ultraconservatoare, sprijinite de Biserica Ortodoxă și de principalele partide politice, voiau reformularea articolului 48 din Constituție astfel încât „căsătoria între soți” să devină „căsătoria între un bărbat și o femeie”. Referendumul nu a fost validat din lipsă de cvorum, o victorie pentru tabăra progresistă.

Acțiunea strategică în direcția organizării unui referendum este rețeta aplicată și în alte țări din regiune (Croatia, Slovenia,

136 VoiceofTheFamily.com, Noiembrie 2015: Romania holding the line against antifamily sex education. <http://voiceofthefamily.com/romania-holding-the-line-against-antifamily-sex-education/>

137 ADFInternational.org, Aprilie 2017: One man and one woman – Romanian referendum on marriage definition. <https://adfinternational.org/news/one-man-and-one-woman-romanian-referendum-on-marriage-definition/>

Slovacia), cu sprijinul fundamentaliştilor americani (de exemplu, asociația ADF – Alliance Defending Freedom care a finanțat mișcarea antigen în Europa Centrală și de Est¹³⁸).

Deși în România căsătoria între persoanele de același sex nu este permisă prin Codul civil, activiștii antigender au vrut să se asigure că modificarea Constituției va împiedica schimbări legale viitoare. Căsătoria între persoanele de același sex nu era însă o revendicare a organizațiilor LGBTI, care aveau pe agendă obținerea unor drepturi mai puțin contestate, cum ar fi parteneriatul civil.

Acțiunea a început în 2015, ca o inițiativă civică organizată de Coaliția pentru Familie, care a reușit să strângă 3 milioane de semnături pentru ca inițiativa cetățenească să fie dusă în Parlament.

După ce semnăturile de susținere au fost validate, procesul politic al organizării referendumului a început în 2016. A primit multă atenție inclusiv din partea republicanilor americani, 13 membri ai Congresului trimițând președintelui Iohannis o scrisoare de sprijin pentru referendum¹³⁹. Până în octombrie 2018, când a avut loc, referendumul a suscitat dezbateri aprinse în spațiul public din România. Organizațiile conservatoare și-au arătat puterea prin semnarea de protocoale de sprijin cu principalele partide politice: PSD, ALDE, PNL¹⁴⁰, excepție făcând USR.

Ținând cont de această mare coaliție și întreg suportul politic de care s-a bucurat, invalidarea referendumului a fost o victorie de moment, în contextul în care forțele progresiste au fost depășite ca resurse, finanțare și prezență media. În același timp, referen-

138 adev.ro/pbd2sp

139 <https://stiripentruviata.ro/7-decembrie-2016-13-congresmani-americani-ii-scriu-presedintelui-iohannis-sa-sustina-referendumul-pentru-familie-cu-cc-la-premier-parlament-si-principalele-partide-din-romania/>

140 <https://www.activenews.ro/stiri-politic/Coalitia-pentru-Familie-a-facut-publice-protocoalele-cu-PSD-PNL-si-ALDE-prin-care-partidele-s-au-angajat-sa-programeze-referendumul-pentru-familie-in-luna-aprilie-142132>

dumul a fost o oportunitate pentru întărirea și consolidarea actorilor progresiști din România, nevoiți de împrejurări să lucreze împreună. Este considerat un moment de cotitură pentru istoria luptei pentru drepturile LGBTI din România, care a contribuit la vizibilitate și conștientizare.¹⁴¹ A fost înființată Platforma Respect pentru Drepturi și Libertăți, care a strâns laolaltă pentru prima oară în România sute de ONG-uri progresiste și lideri de opinie¹⁴². Ediția din 2018 a Marșului Bucharest Pride s-a bucurat de o prezență istorică de peste 10.000 de persoane care s-au exprimat public pentru toleranță și împotriva referendumului.¹⁴³

Dincolo de obiectivul concret al modificării Constituției, acțiunea Coaliției pentru Familie a urmărit să provoace o dezbatere națională despre valorile tradiționale, familia tradițională și amenințările actuale la adresa ei. Ea urmărea să pună în centrul atenției familia – ca instituție, și nu individul, în calitatea lui de cetățean. Proiecta o imagine idilică asupra familiei tradiționale, într-un context în care multe familii din România au fost puternic afectate de migrația masivă din ultimii ani și în care sărăcia a crescut. În loc de a identifica problemele reale care afectează familiile, ce țin în principal de politicile economice, demersul Coaliției identifica drept amenințare a familiei cuplurile de același sex. Acest lucru a fost suficient de convenabil pentru clasa politică, pentru a muta atenția de la alte teme, dar a interesat foarte puțin populația, care, în ciuda mobilizărilor grupurilor religioase, s-a prezentat la vot în proporție de numai 21%, invalidând referendumul.

141 Margarit, D., 2019: LGBTQ rights, conservative backlash and the constitutional definition of marriage in Romanian, *Gender, Place & Culture – A Journal of Feminist Geography*.

142 Platforma Respect membri https://platformarespect.ro/despre_noi/semnatori/ și susținători: https://platformarespect.ro/despre_noi/lista-sustinatori/

143 <https://www.dw.com/en/bucharest-pride-2018-a-victory-for-tolerance/a-44149006>

2. Contestarea Convenției de la Istanbul – o reacție tardivă în România

Convenția de la Istanbul – denumirea prescurtată a Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice – a reprezentat la momentul adoptării de către Consiliul Europei, în 2011, un punct culminant în includerea unei perspective progresiste în cadrul legal european privind violența de gen. Este printre puținele instrumente legale internaționale care recunosc cauzele profunde ale violenței de gen ca având la bază relațiile de putere inegale între bărbați și femei. În textul ei, genul este văzut ca un construct social, rezultat al procesului de socializare. Acesta este factorul declanșator al criticilor, genul fiind considerat de conservatori în antiteză profundă cu „masculinitatea și feminitatea naturale”, ceea ce, consideră ei, transformă Convenția în vehiculul principal de răspândire a „ideologiei de gen” și o amenințare la adresa „familiei tradiționale”.

Convenția promovează măsuri de prevenire a violenței precum educația pentru egalitate de gen, eliminarea stereotipurilor și rolurilor de gen și combaterea discriminării.

România a semnat Convenția în 2014 și a ratificat-o în 2016. A fost prezentată drept o prioritate guvernamentală și o dovadă a implicării politice în stoparea violenței asupra femeilor, ținând cont și de ajustările legislative și instituționale pe care guvernele trebuie să le producă pentru a respecta principiile Convenției.

Semnarea Convenției a fost un pas important pentru respectarea drepturilor femeilor din România. Este de menționat rolul femeilor din guvernarea social-democrată de la acea vreme, care au răspuns pozitiv eforturilor activistelor. Astfel, convenția a fost semnată și ratificată în România înainte ca opoziția să devină un obiectiv pentru mișcarea antigen.

Cel mai important actor din sectorul neguvernamental care a pus presiune pe instituții și actori politici pentru semnarea Convenției de la Istanbul în perioada 2013-2015 a fost Rețeaua VIF (Rețeaua pentru prevenirea și combaterea violenței asupra femeilor), care include 25 de ONG-uri din zona feministă și a furnizorilor de servicii pentru victimele violenței de gen. Ca urmare a eforturilor sale, Convenția a fost semnată și ratificată într-un timp relativ scurt, până să apuce mișcarea antigen să se organizeze pentru a o bloca. Nu la fel a fost situația în regiune, unde adoptarea Convenției de la Istanbul a întâmpinat o opoziție puternică din partea grupurilor ultraconservatoare și religioase.

În Polonia, semnarea Convenției de la Istanbul a fost declanșatorul campaniei antigen, iar semnarea ei în 2015 a fost însoțită de critici dure din partea Bisericii Catolice¹⁴⁴. Recent, în iulie 2020, Guvernul PiS și-a anunțat intenția de a scoate Polonia din Convenție, ceea ce a dat naștere unor ample proteste ale femeilor în marile orașe¹⁴⁵, iar în cele din urmă guvernul a decis să lase pe seama Curții Constituționale sarcina de a decide soarta Convenției, după modelul bulgar¹⁴⁶. În Slovacia, ratificarea a fost respinsă de Parlament în februarie 2018 ca urmare a opoziției unor lideri catolici și a partidelor politice conservatoare.¹⁴⁷ A fost respinsă din nou în noiembrie 2019 pe motiv că este împotriva definiției familiei în Constituție¹⁴⁸. În Cehia, Convenția a fost

144 <https://catholicherald.co.uk/news/2014/10/03/polish-bishops-urge-legislators-not-to-ratify-european-pact-on-violence-against-women/>

145 <https://www.caleaeuropeana.ro/retragerea-poloniei-din-conventia-europeana-privind-prevenirea-violentei-impotriva-femeilor-declanseaza-proteste-impotriva-guvernului-conservator/>

146 <https://blacknews.ro/guvernul-polonez-cere-tribunalului-constitucional-sa-se-pronunte-asupra-legalitatii-conventiei-de-la-istanbul/>

147 <https://www.reuters.com/article/us-slovakia-treaty/slovakia-rejects-treaty-combating-violence-against-women-idUSKCN1G620F>

148 <https://www.agerpres.ro/politica-externa/2019/11/29/parlamentul-slovac-a-respins-inca-o-data-conventia-consiliului-europei-privind-combaterea-violentei-impotriva-femeilor--411712>

semnată în 2016, dar încă n-a fost ratificată, deși ratificarea fusese programată pentru 2018¹⁴⁹.

Atacul ultraconservatorilor asupra Convenției de la Istanbul s-a manifestat cel mai feroce în Bulgaria, țară în care s-au organizat proteste în stradă împotriva ratificării și unde principalii actori politici s-au poziționat ei înșiși împotriva convenției, susținând că deschide calea spre recunoașterea unui „al treilea gen” și legalizarea căsătoriei între persoane de același sex. În anul 2018, în perioada în care opinia publică din România era acaparată de dezbaterile pro/anti referendumul pentru definirea familiei, Curtea Constituțională din Bulgaria declara neconstituțională Convenția de la Istanbul, făcând imposibilă ratificarea ei de către guvernele viitoare. Mergând pe linia ideilor promovate de mișcarea antigen, Curtea Constituțională bulgară stabilea că „dacă societatea își pierde capacitatea de a distinge între un bărbat și o femeie, lupta împotriva violenței asupra femeilor ar deveni un angajament formal și nefezabil¹⁵⁰”.

În aprilie 2020, Parlamentul Ungariei a respins ratificarea Convenției de la Istanbul, după ce Guvernul o semnase în 2014. Printre argumentele homofobe, transfobe și sexiste din repertoriul curent, parlamentarii au folosit și justificări legate de politica antimigraționistă a guvernului Orban, și anume că adoptarea Convenției introduce obligația țării de a acorda azil refugiaților persecutați în țările lor de origine pe motiv de gen sau de orientare sexuală¹⁵¹.

Există și exemple mai fericite în regiune, de țări care au ratificat Convenția de la Istanbul în ciuda manifestațiilor în stradă

149 <https://www.youngfeminist.eu/2019/01/the-istanbul-convention-the-czech-republic-barriers-to-ratification/>

150 <https://balkaninsight.com/2018/07/27/bulgaria-s-constitutional-court-says-istanbul-convention-not-in-line-with-basic-law-07-27-2018/>

151 <https://www.agerpres.ro/politica-externa/2020/05/05/parlamentul-ungariei-a-respins-ratificarea-unui-tratat-international-menit-sa-protejeze-femeile-impotriva-violentelor--499490>

și a opoziției bisericii. Așa s-a întâmplat în Croația, în martie 2018, atunci când Parlamentul a votat ratificarea fără a se lăsa intimidat de manifestațiile gălăgioase ale miilor de protestatari, organizate de platforma ultraconservatoare „Croația împotriva Convenției de la Istanbul”¹⁵².

Exemplele anterioare dovedesc caracterul transnațional al mișcării antigen și capacitatea de a replica acțiunile de la o țară la alta. Organizarea transnațională a mișcării antigen s-a văzut cel mai bine în martie 2018, atunci când 333 de organizații din diverse țări europene au transmis o scrisoare către Secretarul General al Consiliului Europei cerând modificări ale textului Convenției și invocând pericolul „ideologiei de gen”. Din aceste 333 de semnături, peste 150 au venit de la organizații ultraconservatoare din România, care făceau parte din Coaliția pentru Familie și Platforma Civică „Împreună”¹⁵³. Acest număr impresionant arată că există o voce românească împotriva Convenției de la Istanbul, cu potențial să explodeze și în spațiul public românesc la un moment dat.

3. Blocarea Strategiei Naționale de Educație Parentală

O etalare de forță a mișcării ultraconservatoare s-a produs în iunie-iulie 2018, când organizațiile din Coaliția pentru Familie și Platforma „Împreună”, cu susținerea Bisericii Ortodoxe și a Academiei Române, au blocat parcursul spre adoptare al Strategiei Naționale de Educație Parentală.

Textul strategiei fusese elaborat de Ministerul Educației în colaborare cu numeroși experți din sectorul neguvernamental (UNICEF, Holt, Fundația „Copiii Noștri”, Step by Step, World

152 <https://www.agerpres.ro/politica-externa/2018/03/24/manifestatie-in-croatia-pentru-sustinerea-familiei-traditionale-si-impotriva-conventiei-europene-ce-priveste-violenta-de-gen--79533>

153 <https://www.irs.in.ua/files/publications/Letter-to-Secretary-General-of-CoE-Thorbjorn-Jagland.pdf>

Vision, Federația Organizațiilor Neguvernamentale Pentru Copii – FONPC). Grupul de lucru pentru elaborarea strategiei fusese creat în 2008 și reactivat în 2015. Propunerea de strategie prevedea, printre altele, înființarea unei rețele de educatori parentalți și organizarea unor cursuri de *parenting* pentru părinții ai căror copii necesitau sprijin educațional.

Strategia a fost pusă în dezbatere publică pe website-ul Ministerului Educației în data de 12 iunie 2018, iar câteva săptămâni mai târziu, în 6 iulie 2018, după multe presiuni, a fost retrasă.¹⁵⁴ Cu două zile înainte de eliminarea de pe site, Platforma „Împreună” solicitase prim-ministrului de atunci, Viorica Dăncilă, retragerea imediată a strategiei din dezbaterea publică, susținând că contravine valorilor familiei tradiționale și creștine „în dauna unor valori de tip progresist” și „în direcția ideologiei de gen, cu încălcarea obligației de neutralitate a Statului”¹⁵⁵. Utilizând tactici de dezinformare și creare de panică, oponenții strategiei au invadat spațiul public cu informații trunchiate și neștiințifice, pentru a forța mâna autorităților să suspende dezbaterea strategiei și să renunțe la munca de ani de zile în colaborare cu experții educaționali naționali și internaționali. În perioada respectivă, angajați din ONG-urile care lucraseră la strategie au primit injurii, blesteme și amenințări în fața sediilor asociațiilor lor și pe email¹⁵⁶.

O acțiune identică a avut loc în Bulgaria, un an mai târziu, în 2019, când dezbaterea Strategiei Naționale pentru Copil (2019 – 2030) a fost puternic sabotată de mișcarea ultraconservatoare, inclusiv cu proteste în stradă. Printre oponenții din Bulgaria se

154 <https://www.mediafax.ro/social/ministerul-educatiei-nu-isi-asuma-strategia-pentru-educatie-parentala-proiectul-a-fost-retras-17346524>

155 <https://www.activenews.ro/stiri/Platforma-civica-„Impreuna-scrisoare-catre-premierul-Viorica-Dancila-Solicitam-retragerea-completa-a-Strategiei-de-educatie-parentala-o-creatie-a-propagandei-progresiste-151692>

156 <https://newsweek.ro/educatie/scandalul-retragerii-strategiei-de-educatie-parentala-din-dezbaterea-publica>

număra Asociația „Societate și Valori” (AOC), asociată cu grupări evangheliste, metodiste și de extremă dreaptă, care de ani de zile sabotează inițiative legate de drepturile copilului. Ofensiva s-a organizat pe grupul de Facebook „Spune NU strategiei pentru copil”, care număra 100.000 de membri¹⁵⁷.

4. Opoziția față de educația sexuală în școli

Actorii conservatori au realizat un lobby constant și împotriva predării noțiunilor de educație sexuală în școli, rezultatul fiind că România este printre puținele țări europene în care educația obligatorie nu include acest domeniu¹⁵⁸.

Lipsa accesului tinerilor la aceste informații este una din cauzele cifrelor alarmante pentru sarcini la adolescente, la care România se situează pe primele locuri în Europa (conform unui raport Eurostat, în România, 12,6% din totalul nașterilor sunt în rândul minorelor, comparativ cu media europeană de 4%¹⁵⁹). O evidență negată de Biserica Ortodoxă, care consideră problema mai degrabă privată decât sistemică, așa cum a declarat purtătorul său de cuvânt, care a reiterat poziția Bisericii împotriva predării educației sexuale în școli, comparând-o cu cursuri de „Kama Sutra”¹⁶⁰.

Vocile progresiste au promovat introducerea educației sexuale în școli și a educației pentru egalitate de gen, dar acțiunile

157 https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/bulgaria/2019/05/17/3906609_istanbulskata_strategia_za_deteto/

158 Educația sexuală este obligatorie în majoritatea statelor europene, excepând Bulgaria, Cipru, Italia, Lituania, Polonia, România și Marea Britanie. Informații din studiul Parlamentului European: *Policies for sexuality education in the European Union*, 2013: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/JOIN/2013/462515/IPOL-FEMM_NT\(2013\)462515_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/JOIN/2013/462515/IPOL-FEMM_NT(2013)462515_EN.pdf)

159 Eurostat 2017: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20170808-1>

160 <https://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/bor-se-opune-educatiei-sexuale-in-scoli-nu-trebuie-sa-absolvim-cursuri-de-kamasutra-ca-sa-fim-oameni-normali.html>

lor au fost sporadice. Un exemplu notabil este proiectul Coaliției pentru Egalitate de Gen din perioada 2014-2015, care a strâns laolaltă 60 de ONG-uri semnatare ale unei scrisori adresate Ministerului Educației și organizarea unui protest în fața Ministerului Educației pentru a atrage atenția asupra consecințelor lipsei educației sexuale din școli.¹⁶¹ Subiectul a suscitât interes în mass-media și a reușit să deschidă o conversație publică pe un subiect până atunci tabu¹⁶². Alți actori care comunică constant pe această temă sunt asociațiile elevilor și studenților, precum Consiliul Tineretului din România, Consiliul Național al Elevilor și Alianța Națională a Organizațiilor Studențești din România.

Un alt exemplu al influenței Bisericii și a organizațiilor religioase este sprijinul politic pe care acestea l-au obținut pentru propunerea unei legi care să pedepsească profesorii cu 2 ani de închisoare dacă predau noțiuni de educație sexuală fără acordul părinților. Denumită „Legea inocenței”, aceasta a fost adoptată de Senat în 2016 și apoi respinsă de Camera Deputaților în 2018¹⁶³. Alianța Părinților a fost actorul principal, alături de 115 organizații care au sprijinit această lege¹⁶⁴, inclusiv sprijin de la colegii lor internaționali din Bruxelles, Slovacia, Spania și Polonia¹⁶⁵. Aceeași Alianță promovează puternic curentul antivaccinare, folosind argumentul că părinții au dreptul de a decide pentru

161 <http://ongen.ro/apel-de-urgenta-pentru-educatie-sexuala-in-scoli/>

162 <http://ongen.ro/mediatizarea-demersurilor-pentru-introducerea-educatiei-sexuale-in-scoli-ii/>

163 Parcursul său legislativ pe site-ul instituției: http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck.proiect?idp=15735

164 <https://www.activenews.ro/stiri-educatie/Reprezentantii-a-pest-115-ONG-uri-si-au-anuntat-sustinerea-fata-de-Legea-pentru-inocenta-copilariei-a-deputatului-Ninel-Peia-intr-o-conferinta-de-presa-la-Parlament.-Cele-mai-importante-declaratii.-Ce-este-Alianta-Parintilor-134351>

165 Scrisori de sprijin primite în limba engleză: <https://aliantaparintilor.ro/campanii/sustinerea-legii-pentru-inocenta-copilariei/sustinere-europeana-pentru-alianta-parintilor-si-legea-inocenta-copilariei/7>

copiii lor. Pentru a da un plus de validare campaniilor lor, au strâns sprijin public și de la lideri de opinie, artiști, oameni de afaceri și academicieni¹⁶⁶.

În ieșirile publice, oponentii educației sexuale utilizează deseori un limbaj emoțional, persuasiv și evocativ, bazat pe informații false, prin care asociază educația sexuală a elevilor cu vizualizarea de „imagini despre sex”, pornografie, masturbare. În același timp, susțin că singurii responsabili de educația copiilor în privința sexualității sunt părinții. Argumentele științifice referitoare la problema sarcinilor la adolescente, necesitatea de cunoaștere și autocunoaștere, prevenția bolilor cu transmitere sexuală sau prevenția violenței și a abuzului sexual sunt intenționat omise din discursul lor.

Un pas în direcția predării educației sexuale în școli a fost făcut la începutul anului 2020, prin adoptarea Legii 45/2020, care prevedea „derularea sistematică în unitățile școlare, cel puțin o dată pe semestru, de programe de educație pentru viață, inclusiv educație sexuală pentru copii, în vederea prevenirii contactării bolilor cu transmitere sexuală și a gravidității minorelor”. Imediat, ca și în cazul altor inițiative, s-a stârnit un atac vehement la adresa acestei legi dinspre tabăra ultraconservatoare. Câteva luni mai târziu, oponentii educației sexuale au introdus un amendament într-o inițiativă de modificare a Legii privind protecția și promovarea drepturilor copilului (Legea 272/2004), prin care au fost redenumite programele de educație pentru sănătate ca programe de „educație sanitară” și s-a eliminat sintagma „cel puțin o dată pe semestru” din cuprinsul textului. În acest mod, s-au creat condițiile pentru neaplicarea prevederilor legii și, mai mult decât atât, pentru a se putea evita predarea, chiar și o dată pe semestru, a informațiilor de educație sexuală. Amendamentul a

166 <https://aliantaparintilor.ro/campanii/sustinerea-legii-pentru-inocenta-copilariei/personalitati-si-intelectuali-care-sustin-legea-pentru-inocenta-copilariei/28>

fost strecurat în lege de parlamentari care fac parte din Grupul de Rugăciune din Parlament, o unealtă de lobby a mișcării ultra-conservatoare în Parlament.

5. Interzicerea referirilor la gen în școli și universități

O altă acțiune strategică a mișcării antigen s-a concretizat în iulie 2020, atunci când Senatul României, cameră decizională, a votat o modificare a legii educației care interzicea în școli și universități „activitățile în vederea răspândirii teoriei sau opiniei identității de gen, înțelesă ca teoria sau opinia că genul este un concept diferit de sexul biologic și că cele două nu sunt întotdeauna aceleași”. Inițiatorul proiectului de lege, senatorul PMP Cristian Lungu, argumenta în ședința Senatului că modificarea este necesară pentru a combate teoria care spune că „sexul biologic al unei persoane este un concept diferit de genul acelei persoane” și pentru a nu da dreptul copiilor de a-și alege „dintre zecile de tipuri de gen inventate de susținătorii acestei teorii, în funcție de preferința personală”¹⁶⁷.

Argumentele antifeministe și transfobe ale senatorului au trecut aproape fără opoziție în dezbaterile de la Senat. Implicațiile votului au ajuns să fie cunoscute abia după ce vestea votării legii a ajuns în spațiul public și reacțiile critice au apărut din diverse direcții.

Principalele centre universitare au ieșit public cu o reacție critică fără precedent, considerând o ingerință în autonomia universitară interzicerea, prin lege, a utilizării unor concepte fundamentale din științele socioumane. Ca urmare a acestei modificări a Legii educației, studiile de gen ar urma să fie interzise în România, așa cum s-a întâmplat în Ungaria, în 2018.

167 <https://senat.ro/PAGINI/Stenograme/Stenograme2020/20.06.16.pdf>

Luat pe nepregătite, organizațiile neguvernamentale din zona drepturilor omului au ripostat imediat cu fermitate pentru a bloca implementarea legii. La scurt timp după votul din Parlament, 80 de ONG-uri au trimis un memoriu președintelui Klaus Iohannis pentru a-i cere să nu promulge legea¹⁶⁸. Pe lângă implicațiile asupra studiilor de gen, în textul memoriului se sublinia și atacul asupra drepturilor persoanelor transgender, o comunitate deja extrem de vulnerabilă în societatea românească. O petiție online inițiată de asociația pentru drepturile LGBTI Mozaik a strâns peste 50.000 de semnături împotriva promulgării legii¹⁶⁹.

La numai două zile de la votarea legii, în 18 iunie 2020, în ciuda restricțiilor legale impuse de starea de alertă pe timpul pandemiei cu COVID-19, asociațiile feministe (Front, Centrul Filia, E-Romnja, Cutra) și cele ale comunității LGBTI (Accept, Mozaik, SWC) au organizat un protest în fața palatului prezidențial. Așa cum arată David Patternote, dezbateră în jurul drepturilor persoanelor transgender este atent selecționată de mișcarea antigen pentru a diviza comunitățile progresiste și a le împiedica să construiască solidarități pe termen lung¹⁷⁰. În România, reacția de solidaritate între organizațiile feministe și cele LGBTI arată că, pentru moment, strategia mișcării antigen nu a funcționat.

Trebuie menționat însă că reacțiile universităților și ale unor personalități publice au omis să includă critici față de consecințele asupra persoanelor LGBTI ale legii adoptate, concentrându-se numai pe efectele asupra studiilor de gen sau asupra combaterii violenței de gen. La momentul redactării acestui articol, soarta legii nu a fost încă decisă, căci președintele Iohannis a ales ca, în loc să întoarcă legea în Parlament, s-o trimită la Curtea Constituțională, care va emite o decizie în septembrie 2020.

168 <http://www.acceptromania.ro/wp-content/uploads/2020/06/Memoriu-AP.pdf>

169 <https://campaniamea.declic.ro/petitions/cerem-presedintelui-iohannis-sa-respinga-legea-privind-educatia>

170 <https://blogs.lse.ac.uk/gender/2020/03/30/backlash-a-misleading-narrative/>

Adoptarea fără prea multă opoziție în Parlament a amendamentului la Legea educației prin care se interzic referirile la gen în școli și universități arată, pe de o parte, lipsa unor mecanisme de alarmare la asemenea inițiative, pe de altă parte, facilitatea cu care grupurile conservatoare își promovează agenda într-un timp relativ scurt.

Uitându-ne înapoi, vedem cum campania împotriva predării „ideologiei de gen” în școli s-a activat în noiembrie 2018, imediat după invalidarea referendumului pentru modificarea definiției familiei în Constituție. La nici o lună de la referendum, în noiembrie 2018, grupuri ultraconservatoare și de extremă dreaptă au organizat la București un protest „împotriva ideologiei de gen” în fața Ministerului Educației¹⁷¹. Ele au contestat cu acest prilej și Convenția de la Istanbul. Cele două ținte ale atacului au indicat schimbarea rapidă de priorități ale mișcării: de la modificarea definiției familiei în Constituție, la educația copiilor și Convenția de la Istanbul.

Tot în noiembrie 2018, Platforma „Împreună” a început, împreună cu 80 de voluntari, să analizeze manualele și auxiliarele școlare pentru a verifica „aspectele intruzive ale ideologiei de gen în educația copiilor noștri”¹⁷² și, concomitent, să strângă semnături de la susținători pentru a interzice „ideologia de gen în școli”. La numai cinci luni distanță, în martie 2019, Platforma „Împreună” a anunțat în cadrul conferinței de presă „Copiii români – obiect al unui experiment ideologic?”, strângerea a peste 300 000 de semnături împotriva introducerii ideologiei de gen în educația din România.

Informațiile despre noua agendă a celor ce inițiaseră organizarea referendumului pentru redefinirea familiei în Constituție

171 <https://razboiulinformational.ro/site/2018/11/protest-impotriva-ideologiei-de-gen/>

172 <http://platforma-impreuna.ro/site-nou/wp-content/uploads/sites/3/2019/04/Brosura-de-informare.pdf>

au rămas în cercuri restrânse, majoritar conservatoare, de extremă dreaptă și creștine. Se observă însă că organizarea împotriva „scoaterii ideologiei de gen din manuale” a avansat tacit până când a reușit, în iunie 2020, să treacă în Parlament amendamentul la Legea educației.

Pe lângă referendumul pentru familie, opoziția față de Convenția de la Istanbul, opoziția față de predarea educației în școli, a educației parentale și interzicerea teoriei genului, au existat și alte acțiuni ale mișcării antigen în România.

Merită amintite marșurile „pentru viață” (antiavorturi), pe care asociațiile din mișcarea antigen le organizează anual, începând din 2010¹⁷³, în jurul datei de 25 martie de Ziua Bunei Vestiri. Începând din anul 2017, printre organizatorii marșurilor pentru viață se numără și Biserica Ortodoxă. De asemenea, este de amintit că în 2012 a avut loc în Parlament o tentativă de a limita dreptul legal la avort al femeilor din România, la inițiativa parlamentarilor Marius Dugulescu și Sulfina Barbu, ambii de la PD-L, la propunerea unor organizații antiavort, precum ProViata pentru născuți și nenăscuți și Alianța Familiilor din România. Prin proiectul de lege privind înființarea, funcționarea și organizarea cabinetelor de consiliere pentru criza de sarcină se urmărea introducerea unei consilieri obligatorii pentru femeile care cereau întreruperea sarcinii, cu 5 zile înainte de intervenția medicală, în cabinete specializate¹⁷⁴. Proiectul de lege a reușit să fie oprit prin mobilizarea publică a organizațiilor feministe și a celor din zona drepturilor omului¹⁷⁵.

173 <http://www.marsulpentruviata.ro/comunicat-de-presa-marsul-pentru-viata-2014-adoptia-o-alegere-nobila/>

174 <https://www.feminism-romania.ro/presa/editoriale/918-proiectul-de-lege-privind-traumatizarea-pe-via-a-femeilor-care-solicit-avortul>

175 <https://www.apador.org/blog/conditionarea-avortului-de-stampila-psihologului-romania-incalca-drepturile-femeii-%E2%80%9Epentru-binele-natiunii/>

Alte acțiuni punctuale ale mișcării antigen sunt cele de a boicota, prin scandal, intimidare și amenințări, anumite evenimente considerate „prea progresiste” de adepții săi. Astfel de acțiuni s-au îndreptat asupra edițiilor din 2018 și 2019 ale taberei „Girl Up!” organizată de FLEX Alumni, destinată fetelor de 14-18 ani. Atacurile de dezinformare și defăimare a taberei „Girl Up!” au început de la primele anunțuri de selecție a participantelor și au pornit de pe site-uri religioase și ultraconservatoare, precum www.cuvantul-ortodox.ro și www.activenews.ro, dar și de pe unele site-uri de știri generale (de exemplu, www.stripesurse.ro, unde în 2018 era publicat articolul „Proiectul ‚GIRL UP!’ sau despre inițierea copiilor în ideologia de gen”¹⁷⁶, semnat de avocata Marina Ioana Alexandru, veche aliată a mișcării). Organizatoarele taberei au primit amenințări, iar evenimentul a trebuit păzit de jandarmi, pentru a avea loc în condiții de siguranță¹⁷⁷.

Concluzii

Acțiunile mișcării antigen în România se aliniază celor din alte țări din zona Europei Centrale și de Est. Principala acțiune a mișcării a reprezentat-o campania de modificare a definiției căsătoriei în Constituție, din perioada 2013 – 2018, un atac direct la adresa persoanelor LGBTI și o încercare de promovare a valorilor tradiționale legate de familie și creșterea copiilor. Promotorul principal al acesteia – Coaliția pentru Familie – a reușit să obțină sprijinul Bisericii Ortodoxe și al Bisericii Romano-Catolice, precum și sprijin din partea principalelor partide parlamentare. Sprijinul politic pentru organizarea referendumului a fost unul punctual și nu putem vorbi, în momentul de față, de o

176 https://www.stripesurse.ro/proiectul-girl-up-sau-despre-initierea-copilor-in-ideologia-de-gen_1278082.html

177 <https://www.dor.ro/cum-faci-o-tabara-despre-inegalitate-de-gen-si-au-toaparare/>

agendă asumată din partea partidelor politice din Parlament în favoarea obiectivelor generale ale mișcării antigen, așa cum s-a întâmplat în Polonia sau în țări cu partide de extremă dreaptă în Parlament. Sprijinul din partea Bisericilor rămâne unul constant în ultimii ani, aspect care conferă o putere considerabilă mișcării, într-o țară în care un procent mare din populație se declară religioasă.

Mișcarea antigen a dovedit și o capacitate de adaptare rapidă, după eșecul înregistrat la referendumul din octombrie 2018. Mișcarea, regrupată în Platforma „Împreună” după dispariția Coaliției pentru Familie, s-a reorientat spre campania de interzicere a „ideologiei de gen” din școli și universități și spre contestarea Convenției de la Istanbul.

Semnalele de reconfigurare a țăintelor mișcării au rămas sub radar până când, prin intermediul senatorului Cristian Lungu, la nici doi ani distanță de la referendum, a avut loc amendarea Legii educației pentru interzicerea referințelor la gen în școli și universități. Mobilizarea publică de proporții împotriva amendamentului (în principal din partea universităților, dar și a organizațiilor feministe și LGBTI), care a avut loc imediat după votul din Parlament, a reușit oprirea pe moment a aplicării legii. Protestul în stradă a reunit organizații feministe și LGBTI, într-un act de solidaritate care a sfidat strategia mișcării conservatoare de a ataca intenționat teme precum drepturile persoanelor transgender, cu potențial de a crea conflicte în comunitățile progresiste.

Un obiectiv neatins de mișcarea antigen în România este contestarea mai vizibilă a Convenției de la Istanbul, asta și datorită eforturilor pe care organizațiile pentru drepturile femeilor le-au făcut încă din perioada 2013-2014 pentru a convinge factorii decidenți să semneze și să ratifice documentul. Totodată, Convenția se bucură de sprijin din partea unor politiciene de la principalele partide, precum și de sprijin din partea Agenției pentru Egalitate de Șanse între Femei și Bărbați – ANES. Din experiența altor acțiuni strategice ale mișcării antigen reiese că

este probabilă încercarea, pe sub radarul vizibilității publice, de a submina punerea în aplicare a Convenției, până când obține suficienți aderenți pentru a o bloca. O contestație la Curtea Constituțională, după modelul bulgar, și un câștig de cauză ar ridica mari probleme, întrucât ar împiedica și guvernele ulterioare să o implementeze.

Educația rămâne terenul predilect de luptă al mișcării anti-gen, care blochează de ani de zile reforme necesare învățământului românesc, precum predarea noțiunilor de educație sexuală și egalitate de gen. Ultraconservatorii sunt foarte vocali în a portretiza genul drept un vehicul pentru sexualizarea copiilor și acaparează spațiul public cu astfel de discuții. Însă cifrele din ultimul Barometru de Gen arată că societatea românească este pregătită pentru predarea educației sexuale în școli (trei sferturi din respondenți au răspuns afirmativ). Asumarea politică a unei astfel de reforme poate fi strategică pentru poziționarea partidelor în următorii ani, care vor fi marcați în continuare de bătăliile între forțele conservatoare și cele progresiste ale societății.

Bibliografie

1. Butler, Judith. 2019. „What Threat? The Campaign Against ‘Gender Ideology.’” *Glocalism: Journal of Culture, Politics and Innovation*. <https://glocalismjournal.org/what-threat-the-campaign-against-gender-ideology/>.
2. Grzebalska, Weronika. 2016a. „Conservatives vs. the ‘Culture of Death’. How Progressives Handled the War on ‘Gender.’” *FEPS YAN Study*.
3. ———. 2016b. „Why the War on ‘Gender Ideology’ Matters – and Not Just to Feminists.” *Visegrad Insight*. <https://visegradinsight.eu/why-the-war-on-gender-ideology-matters-and-not-just-to-feminists>
4. Juhász, Borbála, and Enikő Pap. 2019. „Backlash in Gender Equality and Women’s and Girls’ Rights.” *Committente: European*

- Parliament's Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604955/IPOL_STU\(2018\)604955_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604955/IPOL_STU(2018)604955_EN.pdf)
5. Kováts Eszter, and Maari Põim, eds. 2015. *Gender as Symbolic Glue*. FEPS in cooperation with the Friedrich-Ebert-Stiftung. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/budapest/11382.pdf>
 6. Krizsan, Andrea, and Roggeband. 2018. „Towards a Conceptual Framework for Struggles over Democracy in Backsliding States: Gender Equality Policy in Central Eastern Europe”. *Politics and Governance* (ISSN: 2183–2463), Volume 6, Issue 3, Pages 90-100.
 7. Kuhar, Roman, and David Paternotte. 2017. *AntiGender Campaigns in Europe: Mobilizing against Equality*. Rowman & Littlefield Publishers.
 8. ———. 2018. „Disentangling and Locating the «Global Right»: AntiGender Campaigns in Europe.” *Politics and Governance*, Volume 6, Issue 3, Pages 6-19.
 9. Kuhar, Roman, and Zobec, Aleš. 2017. „The AntiGender Movement in Europe and the Educational Process in Public Schools.” *CEPS Journal* 7, 2, S. 29-46. https://www.pedocs.de/volltexte/2017/14594/pdf/cepsj_2017_2_Kuhar_Zobec_The_anti_gender_movement.pdf.
 10. Mărgărit, Diana. 2019. „LGBTQ Rights, Conservative Backlash and the Constitutional Definition of Marriage in Romania.” *Gender, Place & Culture*, 26:11, 1570-1587.
 11. Zacharenko, Elena. 2016. „Perspectives on AntiChoice Lobbying in Europe.” https://agendaeuropa.files.wordpress.com/2017/01/srhr-europe-study-_elena-zacharenko.pdf.
 12. ———. 2019. „The Neoliberal Fuel to the AntiGender Movement.” *International Politics and Society*. <https://www.ips-journal.eu/regions/europe/article/show/the-neoliberal-fuel-to-the-antigender-movement-3747/>.